

Ὁ Κατανυκτικὸς Ἑσπερινὸς καὶ ἡ κατάνυξη τῆς καρδιάς (Φιλάρετος Ἀρχιμανδρίτης Ἱ. Μ. Ἀγίας Λαύρας Καλαβρύτων)

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Πύλη καὶ ἐναρκτήρια ἀκολουθία γιὰ τὴν εἴσοδό μας στὸ στάδιο τῶν ἀρετῶν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἀποτελεῖ ὁ Ἑσπερινὸς τῆς Κυριακῆς τῆς Τυροφάγου, ὁ ἐπονομαζόμενος καὶ ὡς Α΄ Κατανυκτικὸς Ἑσπερινός. Ὅλοι οἱ Ἑσπερινοὶ τῶν Κυριακῶν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ὀνομάζονται Κατανυκτικοί, διότι κατὰ τὴ διάρκειά τους ψάλλονται κατανυκτικὰ τροπάρια ἀπὸ τὸ Τριώδιο, πὺ τὸ περιεχόμενό τους διαποτίζεται ἀπὸ τὴ συναίσθηση τῆς ἀμαρτωλότητος, τοῦ πένθους, τῆς συντριβῆς, τῆς μετάνοιας καὶ τῆς θερμῆς ἱκεσίας γιὰ ἄφεση ἀμαρτιῶν.

Ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τοὺς κυριακάτικους, σαρακοστιανοὺς Ἑσπερινοὺς, μόνο ὁ σημερινὸς λέγεται «Ἑσπερινὸς τῆς Συγγνώμης». Ἡ ὀνομασία αὐτὴ ἀποδόθηκε, διότι στὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας ὁ λαὸς ἀσπάζεται τὸ Εὐαγγέλιο, ζητώντας ἀπὸ

τὸν ἱερέα συγγνώμη καὶ στή συνέχεια καὶ μεταξύ τους, ὥστε συγχωρημένοι νὰ ἀρχίσουν τὴ Μεγάλη Τεσσαρακοστή. Αὐτὴ ἡ εὐλαβὴς συνήθεια διατηρεῖται σὲ πολλές μητροπόλεις καὶ κατὰ τόπους ναοὺς.

Ἐνα ἄλλο χαρακτηριστικὸ τῶν Ἑσπερινῶν αὐτῶν εἶναι ὅτι, μετὰ τὴν Εἴσοδο καὶ τὸ «Ἑσπέρας Προκείμενον», ἀλλάζει ὁ διάκοσμος τῆς Ἁγίας Τραπέζης καὶ ἡ στολὴ τοῦ ἱερέως, ἀπὸ χαρμόσυνη λόγω τῆς Κυριακῆς γίνεται πένθιμη λόγω τῆς Σαρακοστῆς. Στὸ τέλος τοῦ Ἑσπερινοῦ, ψάλλονται τὰ τροπάρια «Θεοτόκε Παρθένε», «Βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ» καὶ ἀκολουθεῖ ἡ εὐχὴ τοῦ Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου «Κύριε καὶ Δέσποτα τῆς ζωῆς μου», ὅπου κληῖρος καὶ λαὸς σχηματίζουν τρεῖς μεγάλες καὶ δώδεκα μικρὲς μετάνοιες. Τέλος, ἐπαναλαμβάνεται ἡ φράση τῆς εὐχῆς «Ναὶ Κύριε, Βασιλεῦ», κάνοντας καὶ τέταρτη μεγάλη μετάνοια.

Σκοπὸς τοῦ Ἑσπερινοῦ αὐτοῦ εἶναι νὰ συγχωρέσουμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, ὥστε ὅλοι μαζί καὶ σὲ πνεῦμα ἐν Χριστῷ κοινωνίας νὰ εἰσέλθουμε στοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνες τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος εἶπε, ὅπως βλέπουμε στὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο, «ἐὰν συγχωρήσετε τοὺς ἀνθρώπους ὅ,τι κακὸ ἔχουν κάνει, θὰ συγχωρήσει κι ἐσᾶς ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος. Ἐὰν ὅμως δὲν συγχωρήσετε τοὺς ἀνθρώπους, τότε οὔτε καὶ ὁ Πατέρας σας θὰ συγχωρήσει τὰ παραπτώματά σας» (Μτθ. 6,14). Ὅμως, πρὶν ἀπὸ αὐτὸ εἶχε διδάξει ἤδη τὴν Κυριακὴ Προσευχὴ «Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Μτθ. 6,9), στὴν ὁποία ὅλα τὰ αἰτήματα πρὸς τὸν Θεὸ δὲν ἔχουν προϋποθέσεις· λέμε νὰ ἀγιάζεται τὸ ὄνομά Του, νὰ ἔλθει ἡ βασιλεία Του, νὰ γίνῃ τὸ θέλημά Του. Ἀπὸ τὰ αἰτήματα αὐτά, μόνο τὸ αἶτημα «ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα», ποὺ σημαίνει συγχώρησε ὅ,τι κακὸ ἔχουμε κάνει, τὸ ἐξαρτᾶ ἀπὸ τὸ «ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέτες ἡμῶν», δηλαδή ὅπως καὶ ἐμεῖς συγχωροῦμε ἐκείνους ποὺ μᾶς ἔχουν βλάψει. Ἐπομένως, ὅπως ἀναφέρει καὶ ὁ π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν, τὸ νὰ συγχωρήσω κάποιον σημαίνει νὰ βάλω ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ σὲ ἐκεῖνον τὴν ἀκτινοβόλα συγχώρεση τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ.

Σύμφωνα μὲ τὸ Συναξάριο τοῦ Τριωδίου, ἡ Κυριακὴ αὐτὴ μᾶς θυμίζει τὴν «ἀπὸ τοῦ Παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐξορία τοῦ Πρωτόπλαστου Ἀδάμ». Ἡ ἐξορία αὐτὴ δὲν ἀφορᾷ μόνο τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐὰ ἀλλὰ καὶ ὅλους ἐμᾶς τοὺς ἀπογόνους τους, καθὼς τὶς ἐπιπτώσεις τῆς κληρονομοῦμε ὅλοι μας. Κι αὐτὸ συμβαίνει, γιατί οἱ πρωτόπλαστοι μετὰ τὴν παρακοὴ δὲν μετανοοῦν γιὰ τὴν πράξη τους καὶ δὲν ζητοῦν συγχώρεση ἀπὸ τὸν Θεό. Ὄταν ὁ Θεὸς ρωτᾷ τὸν Ἀδὰμ «Μήπως ἔφαγες ἀπὸ τὸ δέντρο, ποὺ σοῦ εἶχα ἀπαγορεύσει νὰ φᾶς;», ὁ Ἀδὰμ τοῦ λέει «Ἡ γυναίκα ποὺ μοῦ ἔδωσες, ἐκείνη μοῦ πρόσφερε ἕναν καρπὸ καὶ ἔφαγα». Ὄταν ὁ Θεὸς ρωτᾷ τὴν γυναίκα, δηλαδή τὴν Εὐὰ, «Γιατί τὸ ἔκανες αὐτό;», ἐκείνη τοῦ ἀπαντᾷ «Τὸ φίδι μὲ ἐξαπάτησε κι ἔφαγα» (Γέν. 3,11). Ἔτσι, ἡ ἁμαρτία τοὺς ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὴν εὐλογημένη ζωὴ καὶ ἔκλεισε πίσω τους τὴν πόρτα τοῦ Παραδείσου. Ἡ ὑπαρξὴ τους

στή γῆ γίνεται πλέον ἔξορῖα.

Ἡ πολυῶδυνη βιωτῆ στὸν μετὰ τὴν πτώση μακρυσμένο ἀπὸ τὸν Θεὸ κόσμο φαίνεται ἀπελπισμένη καὶ ἀδιέξοδη. Ὅμως, θὰ ἔρθει ὁ Χριστὸς καὶ θὰ ἀνοίξει πάλι τὴν πόρτα τοῦ Παραδείσου σὲ ὅποιον Τὸν ἀκολουθεῖ. Ἔτσι, ὀλόκληρη ἡ ζωὴ μας μεταβάλλεται ἀπὸ κυκλικὴ πορεία στὰ κάτεργα τῆς ἁμαρτίας, σὲ μία προσκυνηματικὴ πορεία πρὸς τὴν οὐράνια πατρικὴ γῆ, δηλαδὴ τὴν ἐπιστροφὴ στὸν Παράδεισο.

Ἐπομένως, ἡ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῆ μᾶς βρίσκει στὸ ξεκίνημά της σὰν τὸν Ἀδάμ, ποῦ, ὅπως περιγράφουν τὰ τροπάρια τοῦ Ἑσπερινοῦ, εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸν Παράδεισο καὶ καθήμενος ἀπέναντί του ὀδύρεται γιὰ τὸ λάθος του. Ὅμως, μέσα ἀπὸ τὴ νηστεία, τὴ μετάνοια καὶ τὴ συγχωρητικότητά, ποῦ διδάσκει καὶ προτείνει ἡ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῆ, χορηγεῖται ἡ δυνατότητα νὰ ἐπαναπροσανατολιστοῦμε πρὸς τὴ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.

Ἄν, λοιπόν, συγχωρέσουμε τὸν διπλανό μας, στὴν οὐσία ἔχουμε καταφέρει νὰ μᾶς συγχωρέσει ὁ ἴδιος ὁ Θεός· ἄλλωστε τὸ ἀγαπημένο δημιούργημά Του δὲν τὸ ἄφησε ποτὲ ἀπροστάτευτο. Ἀκόμα καὶ ὅταν ὁ Ἀδάμ κάνει λάθος καὶ χάνει τὸν Παράδεισο, ὁ Θεὸς Πατέρας στέλνει τὸν δεύτερο Ἀδάμ, τὸν Χριστό, γιὰ νὰ ὀδηγήσει τὸν ἄνθρωπο ξανὰ σὲ αὐτόν. Ὅπως λέει καὶ ἕνας σύγχρονος ἅγιος, ἡ καλοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι τόσο μεγάλη, ποῦ δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν καταγράψουμε, ἀκόμα καὶ ἂν χρησιμοποιούσαμε γιὰ μελάνι τὸ νερὸ ὅλων τῶν ὠκεανῶν καὶ τὸ σύμπαν γιὰ χαρτί.

Ὡστόσο, δὲν ἐπιβάλλει τίποτα στὸν ἄνθρωπο. Μᾶς δίνει τὴ δυνατότητα νὰ ἐπιλέγουμε ἐμεῖς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας μας. Μᾶς ἐφοδιάζει μὲ τὸ αὐτεξούσιο. Μᾶς χορηγεῖ ἀπόλυτη ἐλευθερία. Ἡ ἐπιλογὴ γιὰ τὸ ἂν θὰ ξανὰ προσανατολιστοῦμε στὴν Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν εἶναι δική μας. Μία στιγμὴ πραγματικῆς μετάνοιας ἀρκεῖ γιὰ νὰ κερδίσουμε τὴ Βασιλεία. Μία στιγμὴ μετάνοιας ἦταν αὐτὴ, ποῦ ὀδήγησε τὸν ἄσωτο υἱὸ τῆς παραβολῆς στὸν πατέρα τοῦ· μία στιγμὴ μετάνοιας ἦταν αὐτὴ, ποῦ ὀδήγησε τὸν ληστὴ στὸν Παράδεισο, μία στιγμὴ ἦταν αὐτὴ, ποῦ προσανατόλισε τὴν ἄλλοτε γυναίκα τῆς ἁμαρτίας, Ὁσία Μαρία τὴν Αἰγύπτια, στὴν ἕν Χριστῷ ζωὴ.

Στὴ δική μας ἐλεύθερη ἐπιλογὴ μένει νὰ ἔχουμε μία Τεσσαρακοστὴ γεμάτη πνευματικὸ ἀγῶνα, χαρακτηριζόμενη ἀπὸ αἰσθήματα ταπείνωσης καὶ συγχωρητικότητάς. Μία Τεσσαρακοστὴ λουσμένη ἀπὸ δάκρια αὐθεντικῆς μετάνοιας, δηλαδὴ μεταστροφῆς τοῦ νοῦ μας ἀπὸ τὰ φθαρτὰ καὶ γήινα, στὰ ἀθάνατα καὶ ἐπουράνια. Τὸ ζήτημα εἶναι ἡ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῆ, ἡ ὁποία ξεκινᾷ μὲ τὸν Κατανυκτικὸ Ἑσπερινό, νὰ μᾶς δωρίζει ὄντως κατα-νύξη. Ὁ Ἅγιος

Πορφύριος ὁ Καυσοκαλυβίτης ἀντιλαμβάνεται τὴν κατάνυξη, ὡς διαμπερὲς τρύπημα τῆς καρδιάς τοῦ πιστοῦ ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ ἡ εὐγενικὴ ἀλλοίωση τῆς ἀνθρώπινης καρδιάς ἀπὸ τὴ θεία ἀγάπη ἀξίζει νὰ γεμίσει καὶ νὰ «πληγώσει» τὴν καρδιά μας, ὥστε νὰ ἀναρρώσει πλήρως στὸ τέλος τῆς περιόδου ποὺ ἀνοίγεται μὲ τὸν Ἑσπερινό τῆς Συγγνώμης, ὅταν λάμψει μέσα της τὸ Ἀναστάσιμο φῶς.

Πηγή: agiazoni.gr